

Acs
József
szövegrajza

Piros háztetők

Momčilo Milankov

„Tessék, elhagyni a lépcsőfeljárót!” — ismételteti valaki reggel óta, talán már századszor, szabálytalan időközökben és mindig egyazon hangon, harag nélkül. Többé arra sem fordulok. Nem érdekel ez a hang. Így tart ez már órák óta, és ki sem változtathat ezen a helyzeten utazásunk végéig, míg azok a lomha, bóbiskoló parasztok partra nem szállnak valamelyik közbeeső kikötőben. A kormányosfülke árnyékos védelmében húzódtak meg, mert a nap már jó magasra hágott. A kis fedélzeti étte-

rem asztalainál sehol senki, mintha ezeken az asztalokon s rajtam kívül más nem is volna a hajón. Túl lassan változik a part képe. Egy-egy nyárfa vagy torony sokáig követ bennünket, (karcún, jelenvalóan, s fárasztóan soká tart, míg elmerülnek a távolban; oly soká, hogy később, miután eltűntek, már szinte el sem felejtheti őket az ember. De mégiscsak haladunk. Nézem a hajó oldaláról egyenletesen leváló sötétszürke vízcsíkokat, melyek beleolvadnak a körülöttünk elterülő sűrű,

szemképrázta víz-tömegbe. Nem meszsze, a jobbról húzódó sziklahegy mögül váratlanul előbukkan egy csendes, majdnem kihaltnak tűnő kisváros. Itt bizonyára vesztegelünk majd egy kicsit. Úgy lehet, ez lesz a végállomása ezeknek, akik itt üldögélnek a lépcsőfeljárón. Lehet, hogy néhány perc múlva, ha újra elindulunk, látom majd, hogy szóródnak szét, egyik erre, a másik arra, mennek majd ezeken a kis utcákon ezek a piacozó parasztok, megüresült tarisznyájukkal, foltosan, hallgatagon, mint ahogy a Duna-menti tájat szemléltek órák-hosszat, s legfeljebb kis számadásaikat mormolják magukban. S az a reszelős hang, annak a hajósnak a hangja sem hallatszik többé, aki minduntalan rájuk szólt. Csak a hajómotor dohogása álmosít majd, pedig ébren kell maradnom, hiszen olyan régóta hajóznunk, s ez az emlékezés ködéből fölmerülő városka is azt jelzi, hogy közel vagyunk utunk céljához. Itt valahol, talán néhány kilométernyire ettől a várostól, feltűnik majd a szétszórt, erdővel övezett házak teteje.

Ezért kell legyűrnöm magamban az álmatlanul töltött éjszaka fáradtságát, hogy egészen éber maradjak, mert csak így lesz valami értelme a velük való találkozásomnak.

Milyen buta dolog ez az egész! Ha nem előzi meg ezt az utazást az a zaklatott éjszaka, lehet, hogy még sokáig nem jutott volna eszembe ez a régi kis tájék. Az est egy túlságosan ideges öregember váratlan látogatásával kezdődött, s annyira felzaklatott ez az ember, hogy nem vehettem elejét mindannak a kellemetlenségnek, amelyek elkövetkeztek és kíméletlenül ismét csavargásra készítettek. És be kell vallanom, hogy csak miután hajnalban véletlenül a kikötőben találtam magam, villant fel bennem ennek az utazásnak a lehetősége és elhatároztam, hogy élek is vele. Egy kis szorongást is éreztem, mert ha ezt elszalasztom, nem tudom, lett volna-e még valaminek annyi értelme, hogy másként döntsék. Lehet, hogy értelmetlen dolog az est kezdetét épp az öreggel hoznom kapcsolatba. Tulajdonképpen mintegy tíz perccel előtte mentem be abba a padlásszobába. Ott álltam a sárgulomeszelésű falak között, elnéztem a keskeny ablak mögött távolbavessző határ szalagját, amely egy arasznyira emelkedett a város fölé, s már első találkozásunkkor beleolvadt az északi látóhatár kékségébe. Úgy tűnt ebben az alkonyatban, mintha soha az-

előtt nem jártam volna itt. Ez természetesen nevetséges volt, mert az ablaktól nem messze, a fogason ott lógott a kabátom, ugyanabban a helyzetben, ahogy előtte való este felakasztottam és kifordítottam, mivel a zsebemben cigarettatárcám után kutattam. És nem csak azon az estén, hanem egész éjjel ott tartózkodtam e tárgyak között, melyek hallgatagon öltötték fel másik, ismeretlen alakjukat. Talán azért éreztem ezt így, mivel először hiányzott a szobában annak az itt lakó asszonynak a jelenléte. Néhány perccel azelőtt, amikor odaértem az ajtóhoz, azt hittem, ugyanúgy találom majd itt, ahogy reggel elváltam tőle, sőt, arra gondoltam, hogy ugyanazon a helyen áll majd, azaz az átható, a várakozástól kissé fáradt tekintettel. De nem volt ott. Érkezésem előtt távozott, a kulcsot otthagyta abban a küszöb alatti mélyedésben, amelyet még reggel mutatott. Egy pillanatig sem csodálkoztam ennek az asszonynak a bizalmán, akit alig néhány nappal azelőtt, közvetlenül e városba való érkezésem után ismertem meg. Középkorú nő volt, s látszólag nyugodt, amikor először pillantottam meg, ahogy az izzó homokon ernyedten átadta magát a napnak, egyedül hevervén ott, azok között a fürge, szőrös lábak között, amelyek megkerülték, átlépték, ügyet sem vetve reá a fővény nyüzsgő tarkaságában, abban az augusztusi környezetben, amelyet betöltött a sok idegen terefere, nevetés és az értelmetlen, vörösen visszhangzó szavak áradata. S tegnap este, miután nem találtam rá, eszembe jutott, hogy egyszer azt mondta: ettől a naptól kezdve egy hétig éjjeli váltásban lesz a postán. S akkor valaki kopogtatott. Készségesen léptem az ajtóhoz és egy magas, sovány öregembert pillantottam meg, amint ott állt, görcsös botjára támaszkodva, s valahogy kihívóan fürkészett, mintha már régóta ismerne és most nem tudna elviselni valami rég okozott sérelem miatt. Épp szólni akartam neki, hogy rossz helyen jár és már kezdtem behúzni az ajtót, amikor botja hegyével váratlanul közbeavatkozott, s cipőmtől nem messzire a padlóba dőtte. Belépett és elkezdett mormolni, hogy már a kezdet kezdetén becsapták, mert ki gondolta volna, hogy egy ilyen nagy központi épületben nincs felvonó. Nem tudtam, ki csapta be és mit keres egyáltalán abban a szobában, de mert feltételeztem, hogy mégiscsak van erre oka, magyarázatra vártam. Ő azonban cigarettára

gyűjtött s miközben a hamut szerteszét szórta maga körül, ismét felvette a botját és megkopogtatta vele a falat. Ismét elégedetlenség látszott az arcán. Ezek nem igazi téglafalak, ez is csak család. Valami deszkafalat fedtek be náddal, és rákenték a maltert. Vajon nem ázik-e be, kérdezte váratlanul, és hegyes szögesbotjával döfködni kezdte az alacsony tetőzetet. Határozatlan válaszmomra kissé visszavonult, rámhunyorított szemüvege mögül és még elégedetlenebbül kezdett fürkészni. Látogatásának okát akkor értettem meg végül is, amikor különös hangszúllyal megemlítette, hogy a külvárosban két szobácskája van. Ugyanakkor biztosra vettem, hogy nem jó helyen jár. Megpróbáltam azonnal megmagyarázni neki, hogy valamelyik másik ajtón kopogtasson a hosszú folyosón, amely egybekötött minden szobát a tető alatt, de ő kérelmetlenül maradt és makacsul hangoztatta a külvárosi élet előnyeit, azzal a mély meggyőződéssel, hogy mindaz, amit én teszek, csak átlátszó mesterkedés; nyilván úgy tűnt neki, hogy most csak köntörfalazok, s az ilyen esetekben szokásos pénzüsszeg foglalkoztatta. Végül is rájött, hogy nem engedek. Egészen nyílt lett és idézni kezdte azt a lakáscseréről szóló hirdetést, hangsúlyozva a csere feltételeivel kapcsolatos részt. Fáradtan végigmértem és elhallgattam. Szabadjára engedtem, hadd kutasson a szobában. Kinyitotta az ablakot, felkattintotta a villanyt, kipróbálta a vízcsapot, még a fából faragott dísztárgyakat is megnézegette, szaglászott aprólékosan és kitaróan, mint valami kivénült vadászkutya, akit először hagyott cserben a szaglószerve s aki emiatti nyugtalanságában még makacsabbá válik. Helyzetünk fonákságát akkor fogtam fel, amikor a félig nyílt ajtón keresztül bekukkantott az egyik szomszédos szoba lakónője, s miután két idegen embert pillantott meg, csak megcsóválta a fejét és továbbment a folyosón, szobája felé. Akkor elhatároztam, hogy véget vetek ennek a látogatásnak. Azonban azonnal eszembe jutott egy nehezítő körülmény. Van-e egyáltalán jogom kidobni ezt a heveskedő vén csontot, s nem vagyok-e én is épp olyan betolakodó, mint ő. Különösen, ha az az újsághirdetés valóban erre a szobára vonatkozik. Igaz, társnóm nem szólt semmit arról, hogy el akarja cserélni a lakást, dehát sok más dolgot sem emlegetett, mint ahogy különben én sem őneki. Úgy véltem, szükségte-

len, hogy találkozásomat és első éjszakaiamat hiábavaló dolgokkal zavarjam. Hisz mindez oly messze volt hosszú fehér ujjainak szorításától, amely nem engedett fel reggelis, s amikor váratlanul és fájón mégis megmozdultak ujjai, csak ernyedten aláhulltak, s nem tudta a cigarettát sem tartani. Ez az öreg szinte falta a cigarettát. Egyiket a másikkól gyűjtötte meg s a csikket hanyagul maga mögé dobálta, az ajtónál lévő falbaépített mosdó irányába. Végül visszakanyarodott arra a hűsz esztendőre, amit a külvárosban töltött. Megemlítette, hogy nemrég halt meg a felesége. Elmondta azt is, hogy van egy különös szokása: a konyhaablakból órákhosszat szemléli a kiserdőt, amely ott húzódik nem messze lakásától. Érdekelte, hogyan változnak a színek a különböző évszakok eljövetelevel. Hogy-hogy nem tudta még senki meglesni ezeket az átmeneteket? Mindez természetesen untatott. Mintha valaki a fű észrevétlen növekedését akarná meglesni, vagy a Hold járását egy téli éjszakán. Mindez majdnem olyan értelmetlennek tűnt, mint az, amikor én azokban a végtelen, eseménytelen napokban ott, Popovo Poljén különféle haszontalanságokkal igyekeztem elterelni figyelmemet legalább pár percre a kihalt állomásra, a nagy ritkán elhaladó vonatokról. Egyedül voltam és ugyanazok a dombok meredtek rám állandóan. Váratlanul én voltam az, a szerelvények fogadásakor és indításakor. Egyesegyedül magamra voltam utalva ott, a sziklás vidéken és... képtelennek éreztem magam arra, hogy a hallgatásból bármilyen új, ismeretlen akkordot bányászjak elő. S lehet, épp ez a gondolat töltött most el annyit határozottsággal, hogy az öreget vállon ragadjam és kituszkoljam. Csodák csodája, egész engedelmes volt. Olyan ügyesen követte mozdulataimat, olyan hajlékonyan tért ki durva mozdulatom elől, hogy meglepetésemben elengedtem az ajtónál s csak tekintetemmel követtem. Most, elválásunkkor, alázatosan hajlongott és kopott panama-kalapját néhányszor megemelte. Bezártam az ajtót és a szoba egyetlen fotójába vettem magam. A villanyt úgy hagytam, noha még nem volt egészen sötét. Az öreg távozása után beállt csendben úgy éreztem, jó volna, ha valami lekötne a figyelmemet, ha bármiféle tárgy a maga bizonyosságával itt tarthatna, mert ismét fojtogatni kezdett a gondolat, ha az éjszaka jutott az eszembe. Egyedül leszek, s

Acs

József

szövegrajza

mint annyszor megtörtént, lehet, hogy ismét váratlanul rádöbbenek egész jelenlegi helyzetemre. Már nem voltam egészen biztos benne, vajon megállapodtam-e valóban itt, ebben a padlásszobában. Hányszor megismétlődött már mindez. Az a gondolat, hogy a falakon kívül, túl ezen az utcán, talán valamely más városban olyasmi történik, ami fontosabb számomra mindennél. Ez a gondolat kimozdított a biztonság minden eddigi oázisából, egyik városból a másikba űzött, vidékről vidékre vetődtem. Tudtam: ha továbbra sem tudok függni egy meghatározott, ha még oly kicsiny és futó gondolaton is, akkor ez még inkább növeli gyanakvásomat és nem fogom elhinni, hogy helyes jelenlegi választásom. Dehát nem voltam-e tudatában már a kezdet kezdetén, hogy ezrével akadnak szebb és fiatalabb nők is ebben a városban, s hogy valójában

ő az első, akit ideutazásom óta megismertem? Hát aztán? Vajon a másodiknál vagy a harmadiknál nem akadna-e ugyanígy vonzóbb, s vajon van-e valami végleges az ilyesfajta számadásban? Mindez nem visz semmire, szögeztem le. S mivel fáradt voltam, elnyúltam a heverőn, amelyről előzőleg a padlóra dobtam az esti lapokat. Nyilván ő vásárolta s hagyta itt őket nekem elindulása előtt. Kezdték érdekelni az őt körülvevő világ, most, hogy távol volt. Úgy hittem, hogy holmijainak ez a meg-hitt világa valamivel többet mond majd róla, s talán épp azt, amit sosem jutott volna eszembe megkérdezni tőle. A fal mellett, közvetlenül a heverő végénél egy nagyobb üvegszekrény, könyvekkel. Holmi régi, megsárgult könyvek, bizonyára rég jutott hozzájuk, s minden cél nélkül hozta őket ide, akárcsak a meg-lehetősen rongált, faragványos keretben

lévő tükröt, meg azt a fotójt és asztalt. Mindez jóval idősebb volt tulajdonosánál és valahogy korosan hatott az egy szál villanygőz soványka fényénél, amelyről hiányzott az üveggömb és a porcellángyűrű. A heverő fölött, a falon, olajfestményt vettem észre. Egy meglehetősen fiatal, régimódi öltözetű asszonyt ábrázolt. Itt, ebben a padlás-szobában egészen visszszáram, majdnem nevetségesen hatott a jelenléte. Nyilván ott lett volna inkább a helye valamelyik áporodott hangulatú alföldi városka csendes, földszinti házában, valamelyik vendégszoba hűvös csendjében. Közlebb léptem hozzá. Ki tudja, talán egy dédmama, aki arra van ítélve, hogy türelmesen kövesse az utódok fokozatos pusztulását. Azután váratlanul különös kétkedés fogott el. Miféle dédmama? Hogyha megérte az agykort, bizonyára semmiben sem emlékeztetett erre az arca. Az alatt a nyolcvan vagy tudomisen hány év alatt jónéhány egészen különböző arca volt. Melyik volt hát az igazi, az övé? Az a legszebbik? Nem család-e mindez? S az az évszám is, amely ott áll szégyenlősen a jobb alsó sarokban, meg mindaz, amit vonzó alakja ébreszt bennem... Nehéz volna másként gondolni rá. De mégis, épp a kétkedésen felbátorodva, megpróbáltam megkeresni a megértés hozzávezető fonalait. S talán arcának derűje, vagy a sötét szemek komoly tekintete okozta, hogy egyszeriben lehetők tűnt: igen, ennek az asszonynak az arca épp ilyen volt, elgondolkozó, tele valamilyen fojtott, fegyelmezett érzékiséggel; elhittem, noha ekkor, az átélésnek e percében sem fogadhattam el végérvényesen, hogy nemcsak ő nem létezik már, hanem senki más sem az ő idejéből; hogy minden visszavonhatatlanul elenyészett; hogy csak ez az est jelenvaló, amelyet én töltök be mozdulataimmal és lélegzetemmel, s hogy ebben a percben, ebben a szobában én jelentek mindent e derűs arcú asszony számára, aki nem létezik, s akinek elviharzott életét e mulandó pillanat tükrében fedeztem fel, kissé már idegenül és végtelenül kevés megértéssel. S ekkor valami apró, kaján elégedettséggel arra gondoltam, hogy rá sem hederíték többé. Lehunytam a szemem, azonban egy másik kép elevenedett fel, amelynek semmi köze sem volt az imént látottnak. Egy zsúfolt kertvendéglőt láttam. Platánfák, kerek üvegkorsókban sör... Idejövetelemtől láttam ezt a kertet a sarkon, de ezt sem őrizhettem meg sokáig emlékezetem-

ben, mert csakhamar átadta helyét egy még kevésbé maradandó látványnak. S így éreztem magam a legkellemesebben. Hagytam a befejezetlen gondolatokat, és önnön tekintetemet követtem, mintha egy idegen parancsolná. Nem tudom, mikor szenderültem el, de biztos vagyok benne, hogy nem tartott soká. Később, amikor az utcán mindezt felidéztem magamban, rájöttem, hogy az öregember távozása óta alig húsz perc vagy még annyi sem telt el, nyugtalanul, megkínzottan ébredtem fel. A szobában fojtó meleg volt, noha égett a villany, félhomály uralkodott, s csak amikor az ablakon kinéztem, fogtam fel, mi játszódik le nem messze a heverőtől. Felugrottam. Tűz! Előbb, úgy látszik, valami papír égett a padlón s a láng belekapott a függönybe. Már áterjedt arra a kis falbemélyedésre is, amely tele volt rongyokkal, papírral és fatárgyakkal. A bemélyedést fedő pamutos vászonfüggöny már majdnem félig elégett. Mindjárt rájöttem, hogy mindennek az az öreg az oka. Rádobta valamire a cigarettáját és nem törődött a következményekkel. Az ördögbe is! Semmit sem jelentett számomra, hogy tudtam, ki a bűnös. Vajon elhinné-e valaki is? Aligha. Valamit talán meg is lehetne menteni. A képet például, meg a heverőt és a szekrényt a könyvekkel. Mindezt még nem fenyegette veszély. Egymagam egyetlen nehezebb tárgyat sem húzhattam ki a folyosóra. Mi lesz, ha mások is észreveszik a tüzet? Úgy tűnt, hogy már egészen késő oltáshoz látnom. A tűz meglehetősen gyorsan terjedt, már belekapott az ablaknál lévő faeszközökbe is, és a füst ömlött az utcára. Megijedtem, hogy valaki kívülről észreveszi, mi történik itt. Képtelen voltam bármit is tenni, ami nem árulja el ittjártomat. Nem voltam benne biztos, hogy vajon ennek az ő világának a megsemmisítése után pártomat fogná-e akár ő is. Lehet, hogy e percben hazudtam magamnak. Tudomisen. Lehet, hogy csak azért gondoltam arra, mit fog szólni az asszony, mert már ez is egy váratlan, sötét, belső ellenállás jele volt, egy mélyen belémszövődött rémületnek az igazolása, amely már a tűz előtt is megvolt és csak most lángolt fel bennem. Fölkaptam a kabátomat, kisérttem a hosszú folyosóra, s miután meggyőződtem, hogy sehol senki, gyorsan bezártam az ajtót. A kulcsot otthagytam a megbeszélthelyen. Lentről, a túlsó járdáról néztem még néhány percig, hogy hatalmasodik el a tűz. Úgy

látszik, már a szomszédok is észrevették, mert úgy tűnt, hogy embereket látok az ablakban, amely ontotta a füstöt és lángolt az utca sötétjében. Aztán elmentem.

Az, hogy rövid időre megálltunk, a városka kikötőjében, semmit sem változtatott a lépcsőfeljárónál uralkodó helyzeten. Ellenkezőleg: az az egyhangú figyelmeztetés mindjárt a hajó elindulásakor felhangzott. A parasztok közül csak egy idős ember szállt partra, a többiek mind ott maradtak a lépcsőkön. A nap állásából ítélve hamarosan dél lesz, állapítottam meg.

Ismét a messzi, piros cserepes háztetők felé fordítottam tekintetemet. A tetők beleolvadtak a hullámozó zöld hajtatókba. Az erdő tisztásán át csupán a szigetnek e cserepes háztetőit láthatam. És különösen tűnt, hogy csak most, amikor visszatérek erre a vidékre, csak most fogom fel, hogy elfelejtettem még azon az első napon, amikor elhagytam a szigetet. Igaz ugyan, hogy egészen érthetetlennek tűnt, miért nem gondolkozom mindarról, ami ott játszódott le a drótsövények mögött, hiszen előttem állt egy olyan délelőtt, amelyen a beért nyárutó észrevétlenül átmegy az őszbe, a kihalt, békés Dunán pedig, miközben haladtunk a megrakott csónakon, visszhangzottak a fenyvető, távoli ágyúörgések. A mi transzportunk egyike volt azon keveseknek, melyeknek szerencséje volt. S hogy később, majdnem hat hónap után csak félszívvel adtam át magam a szabadságnak, ezért senki sem okolható, mert az a másik fél már nem is létezett; tönkrement, megsemmisült azokban a nehéz napokban, ott a szigeten és a kőbányában, amely az áthelyezés után következett. Tegnap esti határozatlanságom és a tüzesetkor támadt gyávaságom meggyőzött arról, hogy nagyon nehéz megtalálni szívünknek ezt az elveszett darabkáját. Egyébként türelmesnek kell lenni. Lehet, hogy nem sokára valami részlet, talán egyetlenegy szín visszavezet majd valami rég elszakadt fonálhoz. De az is lehet, hogy mindaz nevetéses, amire várok. Ki tudja, popovopoljei eljárásom, noha ennek akkor még nem voltam tudatában, e fonal keresése volt. Majdnem egy évig sikerült ottmaradnom azon a mindentől távoleső állomáson, amelyhez a legközelebbi település több mint öt kilométerre volt. A vonatok ritkán haladtak arra, a közbeeső idő a létezés beláthatatlan szalagjává változott és valami furcsa csend

áramlott fel a sziklás hegytömeg örök árnyékából; előntötte az egész tájat, eggyé vált az évszakok változásával és lassan, észrevétlenül ellankasztotta minden érzésemet, minden gondolatomat. Magamra hagytott ebben a pusztaságban, a málló sziklakkal, amelyeknek a hasadékába nem hatolt be gyökér és nem állapodott meg köztük az áprilisi áradáskor alázuduló víz.

S éjjel tücsökciripelés meg farkasüvöltés helyett csak a táviró szaggatott kopogását hallgattam, üzeneteket, amelyek megkerültek és tovasuhantak a sínpárok hosszán, kivilágított állomások felé, melyeket betöltött az utasok lármája, kiabálása, a vagonok zaja és a vilamosok halk csengetése, amely puhán, minden bántó zaj nélkül halott át ezen a forгатagon, figyelmeztetve az állomás mögött elterülő térségre, az utcákra, melyek valahova vezetnek, és hozzáadnak vagy elvesznek valamit a sötétségből. Éjjelenként, az egyhangú távirókopogás mellett, olykor magam is utra keltem ezekkel az üzenetekkel. Nem akartam elfelejteni a városi életet és a városokat, amelyeket váratlanul elhagytam, mivel nem találtam bennük semmit, ami visszatartható volna. Nem, ez az érzés sosem bántott különösebben, és sosem keltette bennem az elveszettség érzését. Ellenkezőleg, megnyugtatót olykor, egy-egy részlettel, egy-egy képpel, amely ismét felmerült bennem és az utólagos átélés magával ragadott egy kis időre. Úgy éreztem azon a nyáron, azon a télen és később is, egész tavasszal, hogy a csendnek ez a mákonya valahogy frissítőleg hat rám a gondtalan vándorlások után, melyek során városokat és bányákat jártam be az utóbbi hét esztendő alatt.

Az éjszakai vonattal újságot, füzéleket és holmi hivatalos küldeményt hoztak, a reggeli vonattal pedig, ellenkező irányban, elküldtem a postát, amely a szétszórt települések irdatlan térségéről gyűlt össze. E települések ott terültek el a kanyargó hegyszoros meredek lábánál. A szoros közepén gerincként nyújtózott a búvópatak kiszáradt medre. Mindez még érdekes is volt, mert szigorúan kimért időközökben játszódott le, sietség nélkül, a bizonyosság és egyúttal az örökkévalóság jegyében. És mindez így tartott az elkövetkező nyárig, amely már a második volt ezen az állomáson. Ekkor hirtelenül váratlan szorongással kezdtem megismerni minden rég látott színt, amelyek itt vártak rám, és kezdtem úgy viszonyulni hozzájuk, mint az

előző évben, a hallgatás palástjában, gyógyulatlanul. Aztán türelmetlen lettem. Tudván, hogy már nincs egyetlen olyan dolog sem, amit megismerhetnék, igyekeztem megszokni minden regit és ismerőset. Azt akartam, hogy ez gyorsan és zökkenő nélkül történjék, mert köröskörül minden azt súgta kezdettől fogva, hogy egyedül így állítsam be az életemet, ha azt akarom, hogy itt maradjak, ahol talán még a legjobban éreztem magam az utóbbi időben. Ismét elfogadtam a csendet és örömmel vettem észre, hogy itt tartózkodásom napról napra biztosabbá válik, épp olyanmá, amilyen volt azelőtt; sőt, úgy tűnt, hogy előre ismerek minden napot és hogy bizonyos vagyok ebben az életmódban, mert az előzővel szemben egyszerű volt és mentes azoktól az apró, agytompító vívódásoktól, amelyek azelőtt megakadályoztak abban, hogy huzamosabb ideig egy helyben maradjak. De az, ami az utolsó éjjelen történt az állomáson, valahogy egészen váratlanul és akaratomon kívül következett be. Valóban, szerettem volna ott maradni, még mindig nem szoktam meg ott, és a szoros csendjében önnöm magányom visszhangjait kerestem küszködve, de csak azt akartam, hogy így tartson tovább is, nem gondolkoztam arról, hogy mi ennek az értelme és hogy meddig fog mindez tartani. És hogy miért engedtem egy pillanatnyi hangulatnak, ezt akkor nem tudtam. Később sem, amikor már meglehetősen sokáig és céltalanul utazgattam, nem értettem egészen, miért cselekedtem úgy. Egészen eddig a reggelig. Vasárnap volt s az éj már régen egybeolvadt az éles sziklameredéllyel, mely onnan nyúlt fel a szobámtól, ahol a táviró egyhangú kopogását hallgattam. A váróteremben nem volt utas az éjfélutáni vonatra, s ez egészen természetesnek tűnt. A szomszéddal már jeleket váltottam, s hallgattam ültömben azokat a nemhivatalos beszélgetéseket, amelyeket a kollégák folytattak a vonal hosszán. Valaki a futballmérkőzések eredményeit közölte egy másikkkal. Annak, akit ezek az eredmények érdekeltek, nyilván nem volt rádiókészüléke, s nyilván túlságosan sok lett volna neki, hogy a másnapi újságokat megvárja. Egyszeriben mind ez értelmetlennek, sőt ostobának tűnt számomra. Nem értettem, hogy ez az ember, akit ennyire érdekeltek a környezeten kívül történő események és akinek a környezete épp olyan zárt világ volt, mint az enyém, miért él itt,

távol a futballpályáktól, miért engedte meg, hogy elrabolják tőle mindazt az izgalmat, ami tartalmat adna napjainak, gazdagabbá tenné ezeken az estéken. És mindez miért? Lehet, hogy ez volt az első és egyetlen lehetősége, hogy alkalmazást kapjon. Tehát csak a munkája miatt van azon az állomáson, gondolataival pedig a világ felé fordul, nem válik meg tőle és nem szűnik meg hinni, hogy elveszítette. Bizonyára irigyli mindazokat, akik a kivilágított vagonokban álmosan és érzéketlenül haladnak el állomása mellett. Talán gyűlöli is őket. Mert miközben izgatottan szemléli szerelvényüket, rádöbben, hogy miattuk és biztonságuk miatt áll ott az üres peronon, emiatt tették fejére a parádés piros sapkát, tanították meg az összes létező jeladásra és helyezték ide, távol mindentől, amire vágyott. Arra a megállapításra jutottam, hogy ez az ember, aki az álmos „köszönöm”-öt lekopogta valahol, egész biztosan elégedetlen és talán gonosz is. S akkor úgy tűnt, hogy rájöttem egy hazugságra. Vajon nem ígérték-e azok az emberek, akik rábeszéltek az idejövételre, hogy hasznomra válik majd az itt tartózkodás; hogy a pusztaság a maga békéjével visszaadja lelki egyensúlyomat, s ha egyszer eltávozom innen, egészen más ember leszek, felépült és magabiztos? Valójában becsaptak. Különösen az a vasúti orvos, aki utoljára, mikor még a városban voltam, megállapította betegségemet. Azt is mondta többek között, hogy színészkedem és furcsa, de egészen az éjszakaiáig hittem, hogy igazuk van, s hogy csak meg kell szoknom ezt az életet. Sőt, valóban jobban is éreztem magam. Most már azonban egészen más volt a helyzet. Többé nem nyughattam, mert megsejtettem, hogy ez az ismeretlen szakítás a jövő héten is megkérdézi, mik az eredmények, és mielőtt az éjfélutáni vonat megjönne, hibás és vontatott morzejelekkel, lustán és álmosan köszönetet mond majd, s valahányszor jelentkezik, ismételten és egyre szigorúbban figyelmeztet helyzetemre, megerősíti bennem a gyanút azoknak az embereknek a jószándéka iránt, akik azt tanácsolták, hogy idejőjtek. S akkor váratlanul mozdonyfütyöt hallottam. Ez a hang mindig arra figyelmeztetett, hogy a vonat ott van a kanyarban és az állomásomtól ötpercnyi távolság választja el. Gondolkodás nélkül nyúltam a táviróhoz. A keresett állomás ügyeletes távirásza azonnal jelentkezett. Nyilván érdekes lett volna megfigyelni az

arckifejezését, miközben a papírszalagról leolvasta felmondásom szövegét. De nyilván az, aki a mérkőzések eredménye iránt szokott érdeklődni, az sem aludt még. Úgy kívántam abban a percben, hogy bár csak ő is olvasson búcsúzó jeladásomat. A vonat az állomáson megvárta a kötelező egy percet. Amikor elindult, a túloldalon felugrottam az utolsó vagonba. Civil ruhában voltam, kezemben egy kis koffer, amelybe egész vagyonomat begyömöszöltem. Az első állomáson egész nyugodtan áthaladtam, s a másodikon, amely valamivel nagyobb és forgalmasabb volt, leugrottam, mielőtt a vonat megállt volna. Mire végleg megszabadultam ettől a jölmisert keskenyvágyánytól, négy vonatot cseréltem. Sőt, az egyiket visszafelé kezdtem utazni, annak az állomásnak az irányába, amelyikről megszöktem. Felmondásom után nyilván nagy bonyodalom támadt, de én erről nem tudtam meg semmit.

Majdnem kétheti csavargás után így virradt rám az egyik városban, amely nyüzsgő embersokaságával eleinte úgy megszedített, hogy egészen megfeledkeztem az óvatosságról. Új környezet tárult elém, ahol az élet annyira különbözött az állomáson töltött napoktól, hogy úgy éreztem, lehetetlen visszatérnem s vállalnom azokat az apró kötelezettségeket, amelyeket felrúgtam Popovo Poljeról való távozással. Pedig biztos, hogy kerestek. Lehet, hogy még mindig keresnek azokon a közbeeső állomásokon, miközben itt állok messze tőlük, ráhajolva a hajókoriátra s a közeli partot bámulom, amely egész utunk hosszában követett bennünket. Várom hogy megtegyük még ezt a néhány kilométert. Ha ottmaradtam volna abban a padlásszobában, annál az asszonynál, bizonyára minden elcsendesedett volna, ismét szabad lennék és pillanatnyi tettségemnek megfelelően választanám meg újra az életmódomat. Egészen valószínű, hogy soha nem is költöztem volna el onnan, s most lehet, hogy a tűzeset miatt is keresnek. Az a szomszédasszony, aki bekukkantott, mikor az öreg ottjárt, biztosan tanúskodott ellenem s lehet, hogy két egészen különböző személyt keresnek, egyiket, aki szabályellenesen elhagyta az állomást, a másikat meg a tűzeset miatt. De mit érdekel engem mindez; itt, leányvám magamról minden kötelezettséget, nem tartozom egyikhez sem, legalábbis már nem annyira, hogy aggódnék bármelyikük sorsáért. Talán még csak tíz-

tizenöt percnyi utazás kell és várakozásomért elnyerem jutalmamat azzal, hogy visszatérhetek erre a vidékre.

Augusztus volt és a folyóág délelőtti zöld vizében, amely elválasztott bennünket a háztetőktől, nyárfák tükröződtek. Árnyékuk ott nyúlt el a part közelében s csak akkor vált alaktalanná, ha a folyamórség csónakja végigszántott rajtuk. De ilyenkor tövükkel erősen megkapaszkodtak a partban, amely olyannyira különbözött attól, ahol én álltam valaha a drótsövény mögött. Csupán ez a látvány emlékeztetett az életre, arra az igazira, amely napjaimtól független volt és mindent jelentett abban az időben. Akkor nem is sejtettem, hogy soha többé nem kívánhatok ennyire semmit, mint ezeket a szétszórtan feltűnedező háztetőket, ezeket az apró, piros szeplőket a dombhajlatokon, távoli békéjüket, az itt meglapuló csend biztonságát, ami körülvelt azokban a napokban és hónapokban. Ez volt egyetlen, egész lényemet betöltő vágyam. A nyár magában hordta azoknak a szép és mindenható napoknak a leheletét, amelyekről tudtam, hogy csak akkor következnek el, ha kitarok leszek és elfojtom magamban a piszkos Dunavíz iránt érzett utálatot, amellyel itának bennünket; ha kibírom, hogy mindennap tizenkét óra hosszat aprítsam a nyárfa- és fűzfahasábokat, ha nem fojt meg annak a bomlásnak a lehelete, amely feltartóztatatlanul terjengett a táborhoz közeles töméből, ahol egy egész váltást végeztek iki és temettek el a nedves, alacsony gödrökben, mielőtt mi odaérkeztünk volna. Soha életemben semmi sem érdekelt ennyire többé. Azon az utolsó télen, amely ott ért bennünket valahol messze északon egy kőbányában, éppolyan könnyen elpatkolhattam volna, mint ahogy megmenekültem. Pusztá véletlen volt, hogy megérttem a felszabadulást. Ott, a kegyetlen norvég ég alatt már egy cseppet sem hittem, hogy kitarok. És sokkal később, az életben, amely nem követelt annyi erőfeszítést, egyre lejjebb csúsztam az események lejtőjén, felakadtam a mindennapi élet apró vonatkozásain, és csak annyira vettem bennük részt, hogy némi értelmet kapjon az életem. Nagy vágyaim nem voltak és természetesen nem is tudtam róla, hogy nincsenek. Erre csak akkor jöttem rá, néhány órával ezelőtt, amikor a véletlen folytán visszatértem egyes dolgokhoz és eseményekhez, amelyek egykor könnyeztek. Reggel, az egyik első villamos-

sal utaztam a kikötőbe. Egészen véletlenül kerültem oda, mert a padlásszobában keletkezett tűz után egész éjjel céltalanul ödöngtem a város utcáin és a parkokban. A pirit kellemetlen illata egybekeveredett a friss reggeli levegővel, s a fényszóró, amely egész eddig a puffadt uszály hasát pásztázta, egyre szükségtelebbe vált az éjjeli váltás utolsó óráiban, ott, annál a nagy darunál, amely egyenletesen és esetlenül hajlongott, miközben óriási állkapcsával belefalt a parton felhalmozott puha földrakásba. Egy elúszni készülő hajót pillantottam meg e helytől nem messzire. Az egyik közeli alagútból hosszú tehervonat-szerelvény kigyózott elő. Már épp indultam a hajó felé, amikor az üres tehervagonok váratlanul elvágták utamat és várakozásra készítettek.

Úgy emlékszem, hogy akkor, amikor a hajó felé indultam, még nem volt szándékomban fel is szállni. Nyilván csak éjszakai csavargásom egyszerű ösztöne élt még bennem: egész éjjel nézelődtem, csakhogy valami a maga jellegzetességével lekösse a figyelmemet. De most, hogy a tehervonat megakadályozott a továbbjutásban, ez az ösztön váratlanul meghatározott szándékká változott. Úgy éreztem, hogy csak e szándék megvalósítása lehet természetes befejezése a kihalt utcákon honoló fülledt éjszakának. Elhatároztam, hogy elutazom ebből a városból. Az alagutat figyeltem, ahonnan még mindig egymásután bukkantak fel a tehervagonok, és féltem, hogy a hajó elmegy, még mielőtt a vonat elhalad előttem. Tehetetlenül néztem körül, mert más útonmódon nem juthattam el a partig. A szerelvény egyre tekergőzött, úgy tűnt, hogy mind lassabban vánszorog. Ekkor eszembe jutott, hogy egész éjjel nem gondoltam a távozásra és végső ideje, hogy a tegnapesti események után eltűnjek innen. A hajó mintegy ötven méterre volt tőlem s tudtam, hogyha lemaradok róla, nagyon könnyen megtörténhet, hogy nem utazom el aznap, mert később, ki tudja hol és milyen látványosság köti le figyelmemet, elfelejtetve elhatározásomat s arra készítve, hogy megfelelkezem az óvatosságról. S egyszeriben érdektelen szemlélőként kezdtem figyelni magamat, akit türelmetlenné tett a vágy, hogy mielőbb szabaddá váljék a vasúti átjáró. Volt valami szép, de egyúttal fájó is a kívánságnak ebben a tudatos vizsgálásában. Rájöttem, hogy eddig sosem

gondolkoztam magamról mint olyan emberről, akinek vágyai vannak; aki fontolgatja kívánságait és állást is foglal velük kapcsolatban. S ez visszavezetett a múltba, életemnek azon pillanataihoz, melyek hasonlítottak ehhez, amellyel most összemérem őket.

Higgadt voltam és egyre elégedetlenebb, minél messzebb viitt az emlékezés. A vonat már régen elment, s most már egészen érzéktelenül figyeltem, mint távolodik a hajó is a folyó közepén, s nem tudtam, jó-e az, hogy mincsenek nagy vágyaim. Mégis ottmaradtam a kikötőben és egy egész órát töltöttem a váróteremben. Hagytam, hogy egymásután induljanak el a hajók. Vártam, mikor jön az, amelynek az irányát megnéztem a menetrendben. Vissza akartam térni az emlékezetemben felidézett egyetlen nagy vágyam világába. Nem tudom, miért volt szükség e visszaemlékezésre, de semmi más nem jutott eszembe ebben a percben, ami jobban vonzott volna. Így kerültem délben a hajóra, s most már teljesen meg voltam győződve, hogy találkozásom ezzel a régi partmenti tájjal valami váratlant jelent majd, talán lehetőségét annak, hogy újra felvillanjon bennem az akkori bizakodás és folytatódjék lassan, egyhangúan a hajógép dohogásában, ott valahol messze, az egyik kikötőben, ahol partra szállok. S ha nem történik semmi találkozásunkkor?

Különben mire való ez a szorongás? Talán azért jelentkezik, mert ezt a várakozást egyre határozottabban teljesítettem ki magamban az utazás során, s most lehetetlennek tűnik számomra, hogy semmi sem változik az elkövetkező percekben. Csakhogy lehetséges-e, hogy egy régi és elfelejtett vágy hatni tudjon jelenlegi állásfoglalásomra. S ha bármilyen tökéletes visszaemlékezés tükrében élem is át újra, visszaadhatja-e hitemet, a nap színeibe és a körülöttünk elfekvő nyarutó szépségébe vetett hitemet? S mit jelent a nagy vágy: vajon csak akkor van értelme, ha nem vagyunk tudatában? Majd meglátom. Már itt vagyunk, közeledünk a sziget csúcsához, még pár perc, és behajózunk a holtágra. Akkor megtudom, hogy igazam volt-e.

De mi az, mi történik? Ez lehetetlen! Néhány ugrással ott termettem a lépéscsöfelfjárónál. A parasztok meglepetten néznek rám, de én egymásután lökdöm őket félre, csakhogy minél előbb feljuszak a kormányoshoz s megkérdéshes-

sem, nem történt-e valami tévedés, mert nagyon jól emlékszem, abban az időben a szállítmányok a jobboldali ágon haladtak s ilyenkor gyakran elhúztak a folyamórség csónakja mellett, amely éjjel-nappal a part mentén cirkált. A kormányos azonban, úgy látszik, érti a dolgát. Nyugodt, beidegződött mozdulatokkal forgatja a kormánykereket s a hajó balra fordul a sziget mellett, amely így el fogja fedni a várva várt tájat. Mitévő legyek? Tudom: ha kérem őket, hogy tegyenek ki a szigeten, elutasítanak. Azt fogják mondani, hogy itt túlságosan sekély a víz vagy valami hasonlót, csakhogy ne kelljen teljesíteniök kérésemet. De mégse kell elveszíteni a reményt. Megpróbálom, hátha innen, az ellenkező oldalról megpillanthatok valamit abból a vidékből. Ismét a hajókorláthoz lépek. Kész... sehol semmi! A nyárfák még sűrűbben sorakoznak, mint amikor itthagytam őket. Erről az oldalról még a helyét sem látom az egykori tábornak. A sziget azt a látszatot kelti, mintha száz év óta senki se járt volna rajta, és valóban, mindaz amit utazásom során alakígtattam magamban és amitől féltém, végül

semmivé vált. Érzem, semmi értelme, hogy továbbra is itt álljak ilyen reményvesztetten, a korlátnál. Amint megfordulok, észreveszem, hogy a parasztok soraiban, ott a lépcsőfeljárónál, valami változás történt. Hallgatásukat megbontotta az, hogy olyan nyugtalanul siettem fel imént a lépcsőkön, s most egytől egyig követik mozdulataimat, találgatják, mi az oka viselkedésemnek. Hát csak találgassák. Nem érdekel, hogy mit gondolnak rólam. Azért is bemegyek az étterembe. A megrendelt korsó sör szokatlanul gyorsan érkezik meg, felhajtom és kihívóan nézem őket. Rájövök, hogy van még egy lehetőség. Ki kell szállnom az első kikötőben, aztán már könnyű eljutnom a szigetre. Akadnak halászok, akik ezt jó borralaló reményében szívesen lehetővé teszik. Csakhogy kitarok-e majd szándékom mellett? Mert most ismét távolodom a piros háztetőktől, s nagyon könnyen fölöslegesnek tűnhet majd számomra a sziget túlsó oldalán való visszatérés. És mit tudom én, milyen az a legközelebbi kikötő. Lehet, hogy egyike az utána következőknek érdekesebb lesz.

Fehér Ferenc fordítása

